

ژئوپلیتیک اطلاعات: مقایسه تطبیقی اخبار و اطلاعات سیاسی روزنامه‌های «آفتاب یزد» و

«کیهان» در تیر ماه ۱۳۸۵

زاهد بیگدلی*

فیروزه زارع‌فراشبندی**

چکیده

بحث پیرامون گردش اطلاعات در جوامع مختلف و قدرتهای پنهان و آشکار کنترل‌کننده آن، یکی از مباحث ژئوپلیتیک اطلاعات یا سیاست جغرافیایی اطلاعات است. پژوهش حاضر که توصیفی - مقطعی است، تلاش کرده با استفاده از دو روش تحلیل محتوا و تحلیل استنادی به بررسی کمی و مقایسه تطبیقی مؤلفه‌های اصلی مورد بحث در اطلاعات سیاسی دو روزنامه کشوری «آفتاب یزد» و «کیهان» در تیرماه ۱۳۸۵ بپردازد و به سؤالاتی از قبیل: موضوعات محوری مورد بحث در این دو روزنامه کدامند؟ اطلاعات سیاسی بیشتر حول چه افراد و چه کشورهایی دور می‌زند؟ وضعیت استناد به منابع خبری در این دو روزنامه چگونه است؟ به کدام منابع خبری داخلی و خارجی بیشتر استناد شده است؟ آیا اطلاعات سیاسی مندرج در روزهای مختلف از نظر کمیت تفاوتی با هم دارند؟ آیا اطلاعات سیاسی مندرج در دو روزنامه مورد بررسی با یکدیگر تفاوت دارند؟ پاسخ دهد.

یافته‌ها نشان داد که دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد از نظر نوع پوشش خبری، دامنه و موضوع، منابع مورد استناد، توجه به اشخاص خبرساز، کمیت اطلاعات سیاسی و توزیع آن در روزهای هفته با یکدیگر متفاوت هستند. آفتاب یزد بیشتر به طرح مسائل و مشکلات داخلی کشور و نقد عملکرد دولت توجه دارد، درحالی‌که کیهان بیشتر به طرح سیاست خارجی ایران و دیگر کشورها پرداخته است. از نظر اطلاعات ارائه‌شده در مورد کشورها هر دو روزنامه به کشورهای یکسان البته با ترتیبهای متفاوت پرداخته‌اند. به نظر می‌آید دلیل تفاوت‌های مشاهده‌شده در اخبار و اطلاعات سیاسی دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد ناشی از وابستگی جناحی متضاد این دو روزنامه و به تبع آن نگرشها و گرایشهای سیاسی مختلف آنها و تأثیر آن بر گزینش و نشر اخبار سیاسی باشد.

واژگان کلیدی: ژئوپلیتیک اطلاعات، روزنامه کیهان، روزنامه آفتاب یزد، اطلاعات سیاسی،

تحلیل محتوا، تحلیل استنادی

* عضو هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز / Bigdeli_Zahed@yahoo.co.in

** عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز / Firoozehz@yahoo.com

مقدمه

مطبوعات یکی از مهم‌ترین رسانه‌های ارتباطی در جهان امروز هستند که با وجود توسعه فناوریهای ارتباطی و اطلاعاتی الکترونیکی، همچنان به قوت قبل به نقش خود در آگاهی‌سانی به جامعه می‌پردازند. اطلاعات حاصل از این نوع رسانه پایدارتر از رسانه‌های دیداری - شنیداری نظیر رادیو و تلویزیون است و با توجه به دسترسی آسان، ارزانی، قابلیت حمل، قابلیت مطالعه در هر موقعیت مکانی و زمانی، قدمت بیشتر و معتبر بودن به عنوان اسناد تاریخی بین عامه مقبولیت بیشتری دارند.

وسایل ارتباط جمعی از جمله مطبوعات، نظامی برای ارتباط و انتقال نمادها و پیامها به عموم مردم بوده و کارکردهای اساسی آن به ترتیب عبارت است از سرگرم و مطلع کردن عموم مردم و در نهایت همگرا کردن فرد در یک نظام از پیش تعیین‌شده ارزشها، باورها و رفتارهای اجتماعی و یا به عبارت بهتر وارد کردن شخص به درون یک سازمان اجتماعی مشخص (هرمن و چامسکی^۱، ۱۳۷۷). رحمانی (۱۳۸۰) کارکرد مطبوعات را تأمین نیازهای اطلاعاتی، خبری و تحلیلی مردم می‌داند که باعث تسریع گردش اطلاعات در جامعه شده و آگاهی مردم را نسبت به مسائل جامعه خود بیشتر کرده و در نهایت به تغییرات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در جامعه منجر می‌شود.

مطالعه حاضر در نظر دارد به بررسی اطلاعات سیاسی مندرج در دو روزنامه «کیهان» و «آفتاب یزد» بپردازد. این دو روزنامه از روزنامه‌های کشوری هستند که در سرتا سر ایران پخش می‌شوند. روزنامه کیهان یکی از قدیمی‌ترین روزنامه‌های ایران است که در حال حاضر در ۱۶ صفحه منتشر می‌شود. روزنامه آفتاب یزد نیز در ۱۲ صفحه با فونتی ریزتر از کیهان چاپ می‌شود. دلیل انتخاب این دو روزنامه و مقایسه آنها با یکدیگر این است که گرایشهای سیاسی این دو روزنامه با یکدیگر متفاوت و تقریباً متضاد است. گرایش سیاسی روزنامه آفتاب یزد به سمت جناح اصلاح‌طلبان (چپ) و روزنامه کیهان به سمت جناح اصول‌گرایان (راست) می‌باشد.

بنابراین هدف از مطالعه حاضر، بررسی اطلاعات سیاسی مندرج در دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد است و با توجه به تضاد موجود در نگرش سیاسی این دو روزنامه، تلاش می‌شود به مقایسه اطلاعات سیاسی مندرج در آنها پرداخته شود تا شباهتها و تفاوت‌های احتمالی موجود شناسایی و تحلیل شده و اثر نگرش سیاسی خاص بر جهت و محتوای جریان اطلاعات سیاسی روزنامه‌ها (در مقیاس کوچکی همچون بررسی حاضر) آزمون شود.

بیان مسئله

ژئوپلیتیک اطلاعات به بررسی تأثیر و تأثر جغرافیای سیاسی کشورها بر گردش اطلاعات در جامعه می‌پردازد (اسمیت، ۱۳۶۴). از دیدگاه ژئوپلیتیک اطلاعات عوامل هدایت‌کننده جریان اطلاعات در

1. Edward S. Herman & Noam Chomsky

رسانه‌های عمومی مانند رادیو، تلویزیون، روزنامه و ... نقش مهمی در ایجاد نگرشها و تغییر در جهت‌گیریهای خرد و کلان افراد یک جامعه دارد. این تأثیرگذاری به تغییر در جوامع، از کوچک‌ترین واحدهای جغرافیایی تا کشورها، مناطق، قاره‌ها و جهان منجر می‌شود (مک کوئل، ۱۹۷۹). چنین مباحثی در بحث «امپریالیسم رسانه‌ای» مطرح می‌شود. در امپریالیسم رسانه‌ای شبکه‌ای از رسانه‌های مکتوب و غیر مکتوب همچون مجلات، شرکت‌های تبلیغاتی و چاپ و نشر، شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی و مطبوعات وجود دارند که تحت سیطره یک فرد یا یک ایدئولوژی خاص اداره می‌شود و کارکرد آن علاوه بر بیرون راندن رقبا، اثرگذاری بر مخاطبان و القای آراء و نظرات خاص است (گرانمایه پور، ۱۳۸۵).

همان طور که مولانا (۱۳۸۵) ذکر می‌کند یکی از شیوه‌های جنگ سرد بین قدرتها استفاده از رسانه‌ها برای پخش و گسترش اطلاعات و اخبار مورد علاقه آن قدرت در سطح ملی و بین‌المللی است. منظور اصلی از این روند تبلیغاتی جهت‌دهی، ایجاد رعب، تهدید، تفرقه بین نخبگان و افکار عمومی و گاهی نیز برای دریافت عکس‌العمل از دیگر قدرتها یا کشورهاست (مولانا، ۱۳۸۴). در این معادله رابطه بین رسانه، روزنامه‌نگار و منبع اطلاعاتی، خبری و عقیدتی با ساختارهای مالی - سیاسی مطبوعات و رسانه‌ها و یا افراد گزارشگر رابطه‌ای مستقیم است. در این میان بین رسانه‌ها رقابت مالی و اقتصادی برای دریافت اطلاعات و اخبار و گزارشهای دست اول وجود دارد که مولانا دلایل آن را موارد زیر می‌داند:

- تمایل شدید برخی از نویسندگان برای کسب شهرت
- مقبولیت رسانه یا روزنامه‌نگار، نویسنده و گزارشگر
- بهره‌برداری مالی از بازار مخاطبان (مولانا، ۱۳۸۵)

به این موارد می‌توان بهره‌برداریهای سیاسی، اجتماعی، مذهبی و فرهنگی ناشی از نگرش تهیه‌کنندگان اخبار و اطلاعات را نیز افزود.

هر روزه شاید هزاران رویداد کوچک و بزرگ در گوشه و کنار جهان اتفاق می‌افتد که نه امکان انعکاس همه آنها وجود دارد و نه از ارزش خبری لازم برخوردار هستند. پس کدام یک از خبرها منتشر می‌شوند؟ در این راستا معیارهایی وجود دارد که «ارزشهای خبری» نامیده می‌شوند. مهم‌ترین این معیارها عبارتند از:

۱. دربرگیری: تأثیر مستقیم یا غیر مستقیم بر روی تعداد زیادی از افراد جامعه
۲. شهرت: اشخاص حقیقی یا حقوقی شناخته‌شده در جامعه (مذهبی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی یا حتی سازمانها و ادارات خصوصی و دولتی)

۳. برخوردها، اختلافها، درگیریها: برخوردهای فیزیکی یا ایدئولوژیکی میان افراد، گروهها، ملتها، جوامع و ...

۴. استنناها، شگفتیها: رویدادهای غیرعادی مانند اختراعات و اکتشافات

۵. بزرگی و فراوانی تعداد و مقدار: وسعت و ارزش آماری و عددی یک خبر

۶. مجاورت جغرافیایی و معنوی: اولویت دادن به خبرهای مربوط به کشور یا شهر مخاطب رسانه

۷. زمان: تازگی رویداد (اصول خبرنگاری و گزارشگری: ۸-۱۲)

برخی از عوامل تأثیرگذار دیگر بر جریان اطلاعات توسط یک خبر را می‌توان چنین برشمرد: هویت منابع خبری و وابستگی آنها به قدرت یا کشوری خاص، برجسته‌سازی یا کم‌رنگ کردن یک خبر، صحت یا سقم آن، میزان و زمان پرداختن به یک خبر، محل درج خبر (کدام منبع، کدام صفحه، چه جایی از صفحه)، فونت خبر، تصویر همراه خبر، نحوه نگارش و عنوان خبر.

نگاهی فرضی به یک خبر سیاسی به هنگام مطالعه روزنامه مطلب را روشن‌تر می‌کند. چه خبری توجه خواننده را بیشتر به خود جلب می‌کند؟ خبری که در صفحه اول یا با فونت درشت‌تر چاپ شود، در صفحات ابتدایی بوده یا عنوان داغی داشته باشد و یا بحث روز جامعه باشد، خبری که مربوط به فردی مهم و مطرح یا منبعی موثق و شناخته شده باشد. با این مثال ساده می‌توان به‌خوبی دریافت که چه عوامل کوچکی می‌توانند بر تأثیر خبر بر مخاطب فردی یا گروهی جامعه مؤثر باشند و در نهایت به جریانهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نوعی جهت‌گیری پنهان، ناگفته و نامحسوس دهند.

تأثیر عوامل گوناگون بر اخبار به‌سادگی ذکر شده در فوق نیست. هرمن و چامسکی (۱۳۷۷) چند عامل پیچیده دیگر را در اثبات تأثیر قدرتها بر وسایل ارتباط جمعی ذکر می‌کنند: هدایت نامرئی اخبار و اطلاعات، ایجاد نظم اجتماعی و شکل‌دهی به عقاید عمومی از طریق تبلیغات، بازار هدایت‌شده خبری، نه بازار آزاد خبری و بالاخره حذف و تأکید در انتشار خبرها. سپس هرمن و چامسکی نقش و تأثیر این عوامل را در جنگهای آمریکا با ویتنام و کره جنوبی به عنوان تأییدی بر گفته‌های خود بررسی کرده‌اند.

آنان معتقدند وسایل ارتباط جمعی برای ایجاد پشتیبانی عمومی نسبت به سیاستهای غالب دولت و شرکتهای خصوصی عظیم هستند و اخبار و اطلاعات آنان به صورت نامرئی هدایت می‌شود و در این راستا عملکردهای زیر را برای وسایل ارتباط جمعی برمی‌شمارند:

- انعکاس جهان از دیدگاههای قدرتمند و نه واقعیات

- عدم استقلال وسایل ارتباط جمعی در کشف و گزارش واقعیات

- انتخاب اخبار و گزارشهای خبری و حذف برخی عناصر خبری توسط دستهای پنهان قدرت از جمله دولت و شرکتهای خصوصی

- کنترل گفتمان ارائه شده در اخبار، زیرا قدرتمندان وسایل ارتباط جمعی را در اختیار دارند و می توانند تصمیم بگیرند مردم عادی چه ببینند، چه بشنوند و چه بخوانند

- مدیریت یا هدایت عقاید عمومی به وسیله فعالیت همه جانبه تبلیغاتی

از دید هرمن و چامسکی (۱۳۷۷) بازیگران سیاسی - اجتماعی قدرتمند و مهم به اخبار شکل داده، آن را تعریف کرده و وسایل ارتباط جمعی را حول و حوش این تعریف از اتفاقات خبری نگاه می دارند. این دو، بخشی از هدایت این بازار خبری هدایت شده را به صورت زیر ترسیم می کنند:

- جهت دهی رسانه ها برای حفظ منافع قدرتمندان جامعه

- انعکاس تضاد بین قدرتمندان به شکل انتقاد، بحث آزاد و مباحث طولانی در وسایل جمعی که اشتبهاً به عنوان مشخصه ای از آزادی و مستقل بودن وسایل جمعی معرفی می شود

- اختصاص فضای بسیار محدود در صفحات انتهایی و غیر مهم روزنامه ها به انتقاد که این صفحات خوانندگانی محدود داشته و خطری برای دولت به شمار نمی آیند (هرمن و چامسکی، ۱۳۷۷).

عامل دیگر در عملکرد رسانه ها، حذف و تأکید بر برخی عوامل است (همان) مانند تمرکز دائم خبری بر کمونیسم و شوراندن عقاید عمومی بر علیه آن [و اکنون همین روند برای اسلام و مسلمانان] یا چشم پوشی رسانه ها از تعدیات به حقوق انسانی در کشورهای وابسته به آمریکا [و اکنون اعمال همین شیوه برای حملات اسرائیل به فلسطین یا لبنان].

از سوی دیگر عواملی نیز جهت ارزیابی و تعیین ارزش یک خبر وجود دارد. ادموندز^۱ (۲۰۰۵) سه عامل برای عمق و ارزش یک گزارش خبری در نظر می گیرد:

(۱) شفافیت منبع خبری^۲: درجه ای که مخاطبان می توانند علاوه بر شناسایی منبع خبر، سطح تخصص^۳ و سوگیریهای احتمالی^۴ آن منبع را نیز بدانند.

(۲) تعداد دیدگاهها^۵ در مورد خبر: درج نظرات و مباحثات مخالف و موافق در زمینه یک خبر خاص

(۳) تعداد گروههای ذی نفع^۶: چه تعداد گروههای مختلف علاقه مند در یک خبر خاص ذکر یا مشورت شده باشد. این عامل متفاوت از تعداد نقطه نظرها و دیدگاههاست که در مورد دوم ذکر شد.

1. Edmonds
2. transparency of sourcing
3. level of expertise
4. possible biases
5. number of viewpoints
6. stakeholders

عامل سوم به گروههای متفاوتی مربوط است که ممکن است نظرات مشابهی در مورد یک خبر داشته باشند هرچند دارای خاستگاه و علائق متفاوتی هستند، مانند معلمان و دانش‌آموزان.

با توجه به آنچه گفته شد، مهم است که بدانیم در رسانه‌های ما چه خبرهایی، چرا و با چه هدفی پخش می‌شود؟ بدین ترتیب در بررسی حاضر برخی از عوامل مطرح‌شده در فوق بررسی خواهند شد. هدف اصلی از بررسی حاضر مقایسه محتوای موضوعی اطلاعات سیاسی دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد با یکدیگر است که به دو جناح سیاسی قدرتمند کنونی در کشور تعلق دارند و اینکه آیا این گرایش سیاسی متضاد بر محتوای خبری روزنامه‌ها تأثیر نهاده است یا خیر. بدین منظور تلاش می‌شود به پرسشهای ذیل پاسخ داده شود: مؤلفه‌های اصلی مورد بحث در هر یک از این روزنامه‌ها کدام موضوعات هستند؟ وضعیت استناد به منابع در هر یک از دو روزنامه از نظر کمی و کیفی چگونه است؟ به چه اشخاص و کشورهایی بیشتر پرداخته شده است؟

پیشینه

به دلیل نبود پیشینه کاملاً مرتبط با مقاله حاضر، در اینجا به اختصار به پیشینه‌هایی در مورد تحلیل محتوای روزنامه‌ها از منظر نوع دیگری از اطلاعات (نه اطلاعات سیاسی) و یا تحلیل محتوای اطلاعات سیاسی رسانه‌هایی غیر از روزنامه پرداخته می‌شود.

مهرنوش (۱۳۵۷) به بررسی انعکاس نقش کتابخانه‌ها در جامعه براساس تحقیق در چهار روزنامه، سه مجله هفتگی، پنج مجله ماهانه و نیز مصاحبه با سرپرستهای چندین کتابخانه در شیراز پرداخت. وی دریافت که روزنامه‌ها در مورد کتابداری و کتابخانه‌ها بیش از سایر منابع مورد بررسی وی مطلب منتشر کرده‌اند (به نقل از رحمانی، ۱۳۸۰).

رحمانی (۱۳۸۰) نیز در پایان‌نامه خود به مقایسه اطلاعات مربوط به کتاب و کتاب‌خوانی در چهار روزنامه ایران، اطلاعات، جمهوری اسلامی و همشهری در دوره دوساله آخر ریاست جمهوری هاشمی رفسنجانی با دوره دوساله اول ریاست جمهوری خاتمی پرداخت. نتایج حاصل از این تحقیق نشان داد که فعالیتهای مربوط به گزارش، معرفی و نقد کتاب، تعداد کتب منتشرشده (تألیف و ترجمه) نیز رخدادهای فرهنگی (مانند هفته کتاب و برگزاری نمایشگاه بین‌المللی کتاب) در دوره خاتمی رشد بیشتری داشته، درحالی‌که رشد مقالات و فعالیت ناشرین در دوره هاشمی رفسنجانی بیشتر بوده است. وایتلی و همکاران^۱ (۲۰۰۱) با همکاری دانشگاه اسکس^۲ به تحلیل محتوای هشت روزنامه مشهور بریتانیا در فاصله زمانی ماه می تا جون ۲۰۰۱، جهت بررسی تغییر در رفتار انتخاباتی جامعه بریتانیا

1. P. F. Whiteley, et al.
2. Essex University

پرداختند. روش آنان مقطعی و از طریق مراجعه مستقیم به منابع بوده و ۲۶۴۳ مقاله، سرمقاله و یادداشتهای مربوط به انتخابات را از روزنامه‌های بریتانیا استخراج و بررسی کردند. این بررسی نشان داد که عوامل بوم‌شناسی، وابستگی به گروه‌های اقلیت جامعه و سکونت در نواحی وابسته به بریتانیا (مانند اسکاتلند و ایرلند شمالی) در رفتار انتخاباتی افراد و همچنین نشر و انتخاب اطلاعات توسط روزنامه‌های مورد بررسی تأثیرگذار بوده‌اند.

سال ۲۰۰۵ گزارشی از تحلیل محتوای روزنامه‌های مربوط به سال ۲۰۰۴ آمریکا^۱ با هدف دستیابی به پاسخ سؤالات زیر صورت گرفت: (۱) آمریکاییها در روزنامه‌های سال ۲۰۰۴ چه مطالبی خوانده‌اند؟ (۲) روزنامه‌های مورد بررسی چگونه دو واقعه بزرگ سال (جنگ عراق و انتخابات ملی) را منعکس کرده‌اند؟ (۳) آیا کیفیت گزارشهای روزنامه‌ها با سایر رسانه‌ها متفاوت بوده است؟

جامعه پژوهش این بررسی شانزده روزنامه بود که به طور تصادفی ۲۸ روز از یک سال برای هر یک از آنها (یعنی یک ماه در سال) انتخاب شد. این انتخاب از طریق انتخاب چهار تاریخ برای هر یک از روزهای هفته صورت گرفت که جمعاً ۶۵۸۹ مقاله را دربر می‌گرفت.

بررسی فوق نشان داد که تفاوت‌هایی بین روزنامه‌های بزرگ و کوچک از نظر نوع خبرهای منتشر شده موجود است؛ مثلاً روزنامه‌های کوچک دو برابر سایر روزنامه‌ها خبرهای مربوط به جرم و جنایت و حوادث را منتشر کرده‌اند. در مجموع با وجود اهمیت جنگ عراق، بیشتر خبرهای درج شده در روزنامه‌های مورد بررسی به پوشش خبرهای دولتی آمریکا پرداخته است. هرچند در کل به دلیل انتخابات و نیز جنگ عراق، خبرهای مقوله‌های موضوعی دیگر نسبت به سال قبل کاهش یافته بودند. در این بررسی میزان خبرهای هر مقوله موضوعی روزنامه‌ها نسبت به سایر رسانه‌ها نیز مقایسه شد و پژوهشگران دریافتند که خوانندگان اخبار همچون سالهای قبل از روزنامه‌ها نسبت به دیگر رسانه‌ها اخبار سخت و نرم بیشتری به دست آوردند.

از نظر منابع خبری ۷ درصد مطالب، هیچ منبع خبری را ذکر نکرده بودند. ۱۲ درصد یک منبع، ۳۳ درصد دو تا سه منبع و ۴۸ درصد بیش از ۴ منبع داشتند و روزنامه‌های بزرگ‌تر منابع خبری را بیشتر از روزنامه‌های کوچک‌تر ذکر کرده بودند (ادموندز، ۲۰۰۵).

چنین بررسیهایی بر روی رسانه‌های دیگر مانند تلویزیون نیز صورت گرفته است. سال ۲۰۰۵ بر روی برنامه‌های تلویزیون محلی آمریکا به منظور بررسی منابع استناد شده در آن، چگونگی پوشش خبری این رسانه برای انتخابات، تغییرات طول مدت خبر و مقوله‌های موضوعی اخبار تلویزیونی تحلیل محتوایی صورت گرفت.

بررسی فوق نشان داد محتوای موضوعی خبر، محل قرار گرفتن آن را در اخبار تلویزیون مشخص می‌نماید به نحوی که اخبار مربوط به امنیت عمومی^۱ در صدر خبرها، اخبار مهم اما بدون تصویر (فقط مکتوب) در میانه خبرها و اخبار سرگرم‌کننده^۲ در انتهای خبرها قرار داده می‌شوند. به‌طور کلی می‌توان گفت اخبار تلویزیونی با پرداختن به اخبار مربوط به امنیت عمومی شروع می‌شوند و با رسیدن به انتهای برنامه از میزان این نوع خبرها کاسته می‌شود، درحالی‌که به اخبار نرم در ابتدا کمتر و در انتها بیشتر پرداخته می‌شود. بنابراین زمان گزارش اخبار مربوط به امنیت عمومی بیشتر از زمان گزارش اخبار نرم (خبرهای بازرگانی، ورزشی، آب و هوا و ...) است.

بررسی مذکور نشان داد که زمان اختصاص داده‌شده به هر خبر در ابتدای برنامه بیشتر (حدود دو دقیقه و بیست ثانیه) است و هرچه به انتهای برنامه نزدیک می‌شود زمان کمتری به خبرها اختصاص داده می‌شود. به عبارت دیگر خبرهای انتهایی کوتاه‌تر و سریع‌تر گزارش می‌شوند. بررسی توزیع موضوعی خبرها در این بررسی نشان داد که مقوله‌های موضوعی پر استناد در اخبار تلویزیون به ترتیب عبارتند از موضوعات امنیت عمومی، اخبار شهری و کشوری^۳، اخبار نرم و اخبار متفرقه.

روش‌شناسی

نوع پژوهش: پژوهش حاضر از نوع توصیفی - مقطعی^۴ و روش آن کتابخانه‌ای است. گردآوری داده‌ها با استفاده از دو روش تحلیل محتوا و تحلیل استنادی و مراجعه مستقیم به منابع مورد مطالعه صورت گرفته است.

روش آماری: در این بررسی از روش آماری توصیفی (جهت فراوانی و توزیع آن) استفاده شده است. جامعه پژوهش: جامعه آماری با نمونه یکی بوده و کلیه شماره‌های تیرماه ۱۳۸۵ دو روزنامه آفتاب یزد و کیهان را دربر می‌گیرد که جمعاً ۵۰ شماره روزنامه با ۲۳۲۹ خبر را شامل می‌شود. روش اجرای پژوهش: ابتدا از کلیه اطلاعات سیاسی مندرج در دو روزنامه مورد بررسی فیش‌برداری شد. اطلاعات مورد نیاز هر فیش عبارت بود از تاریخ، صفحه، کد بازیابی و خلاصه‌ای از محتوای موضوعی مورد بحث. منظور از اطلاعات سیاسی در این بررسی، کلیه مطالب مندرج در دو روزنامه مورد بررسی اعم از خبرهای سیاسی، مقالات، پاورقی، سرمقاله، گزارش تحلیلی و ... دارای بار سیاسی یا مقوله‌هایی است که اندیشه‌ای سیاسی را به مخاطب منتقل می‌نمایند. اطلاعات سیاسی انتقادات، پیشنهادات و

1. public safety
2. amusing stories
3. civic news
4. Cross-sectional

پرسشهای مربوط به تماسهای تلفنی مردم با روزنامه آفتاب یزد به علت اینکه مورد مشابهی جهت مقایسه در روزنامه کیهان نداشت، در این بررسی لحاظ نشدند. لازم به ذکر است که در مورد خبرهایی که دارای دو جنبه هستند (مثلاً اجتماعی و سیاسی)، در صورتی خبر در بررسی لحاظ می‌شد که بار سیاسی آن بیش از بار مقوله موضوعی دیگر باشد؛ به عنوان مثال خبری در مورد افزایش پوشش و حجاب اسلامی در کشورهای اروپایی به خاطر نوع نگارش و نگاه سیاسی خبرنگار به گسترش اسلام و نقش ایران در آن، در مقوله سیاسی تقسیم‌بندی شد و بررسی گردید.

اهداف و پرسشهای پژوهش

با بررسی دو روزنامه آفتاب یزد و کیهان تلاش شد تا به سؤالات زیر پاسخ داده شود:

۱. میزان اطلاعات یا اخبار سیاسی در فاصله زمانی مورد بررسی چقدر بوده است؟
۲. آیا تعداد خبرهای مندرج در روزهای مختلف هفته یا هفته‌های ماه متفاوت است؟
۳. به چه منابع خبری بیشتر استناد شده است؟
۴. در هر خبر به چند منبع استناد شده است؟
۵. چه افرادی بیشتر در این دو روزنامه خبرساز بوده‌اند؟
۶. چه کشورهایی بیشتر در اطلاعات سیاسی این دو روزنامه بررسی شده‌اند؟
۷. به کدام یک از مباحث سیاست داخلی یا خارجی بیشتر پرداخته شده است؟
۸. مؤلفه‌های اصلی موضوعی مورد بحث در این دو روزنامه کدام‌اند؟

یافته‌های پژوهش

به منظور پاسخ به پرسشهای پژوهش، داده‌های مربوط به هر پرسش در مقوله‌های مربوط قرار گرفته و در جداول مناسب تنظیم شدند. مقوله‌های مورد بحث عبارتند از کمیّت اخبار و اطلاعات سیاسی، وضعیت استناد به منابع و عوامل برجسته خبرساز. هر یک از این مقوله‌ها بسته به نیاز به مقوله‌های فرعی متناسب با پرسشهای پژوهش تقسیم شدند. در زیر به ارائه یافته‌های این بررسی می‌پردازیم.

الف) کمیّت اخبار و اطلاعات سیاسی

۱. نوع اخبار و اطلاعات

نوع اخبار و اطلاعات سیاسی مندرج در روزنامه‌ها به دسته‌های خبر، مقاله، پاورقی، گزارش تحلیلی و نقد و بررسی تقسیم شدند. همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود با توجه به اینکه روزنامه آفتاب یزد فاقد پاورقی است، روزنامه کیهان دارای تنوع بیشتری در نوع اخبار و اطلاعات سیاسی بوده است.

جدول ۱ نوع اطلاعات و اخبار دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد

جمع	نقد و بررسی	گزارش تحلیلی	پاورقی	مقاله	خبر	نوع مقاله روزنامه
۹۷۵	۱۳	۱۲	۴۸	۲۵	۸۷۸	کیهان
۱۳۵۴	۶	۸	-	۱۵	۱۳۲۵	آفتاب یزد
۲۳۲۹	۱۹	۲۰	۴۸	۴۰	۲۲۰۳	جمع

روزنامه کیهان نسبت به آفتاب یزد مقالات و تحلیلهای بیشتری از اخبار سیاسی منتشر کرده است. علاوه بر آن در این روزنامه دو پاورقی به طور همزمان منتشر می‌شوند که این پاورقیها نیز دارای مضمون سیاسی هستند، درحالی که آفتاب یزد پاورقی منتشر نمی‌کند. از سوی دیگر آفتاب یزد با وجود کوچکتر بودن قطع و کمتر بودن تعداد صفحات، اخبار سیاسی بیشتری را منتشر کرده است.

۲. فراوانی اخبار و اطلاعات سیاسی بر حسب روز

به منظور بررسی رابطه بین تعداد خبرهای منتشرشده با روزهای هفته، جداول ۱ و ۲ تهیه شدند. هدف از این نوع بررسی پاسخ به پرسشهایی از این قبیل بود که آیا تعداد خبرهای درج‌شده در هر روز با روزهای دیگر تفاوت دارد؟ آیا اوایل هفته خبرهای بیشتری چاپ می‌شود؟ یا برعکس، در اواخر هفته بار اطلاعات سیاسی روزنامه‌ها بیشتر است؟ با توجه به جدول ۲ مشخص می‌شود که در یک ماه مورد بررسی ۹۷۵ خبر یا اطلاع سیاسی در روزنامه کیهان درج شده است.

بررسی توزیع فراوانی خبرهای درج‌شده بر حسب روزهای هفته نشان داد که در روزنامه کیهان فراوانی اخبار و اطلاعات سیاسی منتشرشده در طی یک هفته از یک نمودار زنگوله‌ای شکل تبعیت کرده و از کمترین مقدار خود در روز شنبه (متوسط ۳۴ خبر) شروع شده، در روزهای میانی هفته (سه‌شنبه و چهارشنبه) به اوج خود می‌رسد، سپس مجدداً تعداد خبرهای درج‌شده کاهش می‌یابد تا به نقطه فرود دوم در روز پنجشنبه با تعداد متوسط ۳۶/۵ خبر می‌رسد. در مجموع متوسط اطلاعات و اخبار سیاسی منتشرشده در هر روز ۳۹ (۴ درصد) خبر سیاسی است.

جدول ۲ فراوانی اطلاعات و اخبار روزنامه کیهان بر حسب روزهای هفته در تیرماه ۱۳۸۵

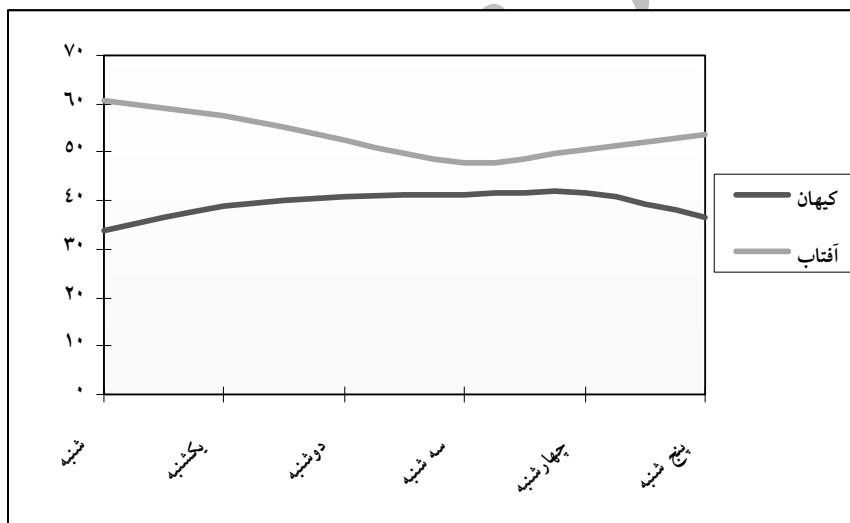
درصد	جمع	متوسط فراوانی خبر	فراوانی خبر در هر روز					
			شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	
۱۷/۴۳	۱۷۰	۳۴	۳۱	۳۲	۳۷	۴۳	۲۷	شنبه
۱۵/۹۰	۱۵۵	۳۸/۷۵	-	۳۴	۴۷	۳۲	۴۲	یکشنبه
۱۶/۷۱	۱۶۳	۴۰/۷۵	-	۴۵	۳۵	۳۷	۴۶	دوشنبه
۱۶/۹۲	۱۷۵	۴۱/۲۵	-	۴۸	۳۹	۳۴	۴۴	سه‌شنبه
۱۷/۰۳	۱۶۶	۴۱/۵	-	۴۳	۳۲	۳۶	۵۵	چهارشنبه
۱۴/۹۷	۱۴۶	۳۶/۵	-	۳۵	۳۸	۴۱	۳۲	پنجشنبه
	۹۷۵	۳۹	۳۱	۲۴۷	۲۲۸	۲۲۳	۲۴۶	جمع
۱۰۰		۴	۳/۱۷	۲۵/۳۳	۲۳/۳۸	۲۲/۸۷	۲۵/۲۳	درصد

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود در یک ماه مورد بررسی تعداد اخبار یا اطلاعات سیاسی روزنامه آفتاب یزد ۱۳۵۴ مورد بوده است. با توجه به اینکه تعداد صفحات آفتاب یزد ۱۲ و تعداد صفحات کیهان ۱۶ بوده و قطع روزنامه آفتاب یزد نسبت به کیهان کوچک‌تر است، تفاوت چشمگیر بین تعداد خبرهای مندرج در این دو روزنامه قابل تأمل است. لیکن با توجه به اینکه روزنامه مذکور با فونتی بسیار ریزتر از کیهان چاپ می‌شود، از نظر تعداد خبرها با آن رقابت می‌کند.

جدول ۳ فراوانی اطلاعات و اخبار روزنامه آفتاب یزد بر حسب روزهای هفته در تیرماه ۱۳۸۵

درصد	جمع	متوسط فراوانی خبر	فراوانی خبر در هر روز					
			شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	
۲۲/۴۵	۳۰۴	۶۰/۸	۶۶	۵۸	۵۵	۵۸	۶۷	شنبه
۱۶/۹۹	۲۳۰	۵۷/۵	-	۴۸	۶۶	۶۲	۵۴	یکشنبه
۱۵/۵۱	۲۱۰	۵۲/۵	-	۵۶	۶۲	۴۳	۴۹	دوشنبه
۱۴/۱۸	۱۹۲	۴۸	-	۶۰	۵۳	۴۰	۳۹	سه‌شنبه
۱۴/۹۹	۲۰۳	۵۰/۷۵	-	۶۰	۵۱	۵۱	۴۱	چهارشنبه
۱۵/۸۸	۲۱۵	۵۳/۷۵	-	۵۴	۵۸	۴۹	۵۴	پنجشنبه
	۱۳۵۴	۵۴/۱۶	۶۶	۳۳۶	۳۴۵	۳۰۳	۳۰۴	جمع
۱۰۰		۴	۴/۸۷	۲۴/۸۲	۲۵/۴۸	۲۲/۳۸	۲۲/۴۵	درصد

بررسی توزیع فراوانی خبرهای درج شده در روزنامه آفتاب یزد بر حسب روزهای هفته نشان داد که فراوانی اخبار و اطلاعات سیاسی منتشرشده طی یک هفته در این روزنامه برخلاف روزنامه کیهان از یک نمودار زنگوله‌ای شکل منفی (مقعر) تبعیت کرده و از بیشترین مقدار خود در روز شنبه (متوسط ۶۰/۸ خبر) شروع شده و در روز میانی هفته (سه‌شنبه با متوسط ۴۸ خبر) به نقطه فرود خود می‌رسد، سپس مجدداً تعداد خبرها افزایش می‌یابد تا به دومین نقطه اوج خود در روز پنج‌شنبه با تعداد متوسط ۵۳/۷۵ خبر می‌رسد. در مجموع متوسط اطلاعات و اخبار سیاسی منتشرشده در هر روز ۵۴/۱۶ (۴ درصد) خبر سیاسی است. نمودار ۱ مقایسه رابطه بین تعداد اخبار و اطلاعات را با روزهای هفته در دو روزنامه مورد بررسی نشان می‌دهد.

نمودار ۱ مقایسه فراوانی اطلاعات و اخبار روزنامه‌های کیهان و آفتاب یزد بر حسب روزهای هفته

۳. فراوانی اخبار و اطلاعات سیاسی بر حسب هفته

جهت بررسی تفاوت‌های احتمالی موجود از نظر کمیّت اطلاعات منتشرشده در هفته‌های مختلف، داده‌های مربوط در جدول ۴ گردآوری و تنظیم شدند. همان‌طور که مشاهده می‌شود با وجود اندک تفاوت بین متوسط تعداد خبرها در هر هفته، تفاوت قابل ملاحظه‌ای در مقایسه فراوانی خبرهای منتشر شده در هفته‌های اول تا چهارم ماه در هیچ یک از دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد مشاهده نمی‌شود که این امر نشان از توزیع فراوانی نسبتاً یکسان و متعادلی در درج خبرهای این روزنامه‌ها طی هفته‌های مختلف دارد.

جدول ۴ فراوانی اطلاعات و اخبار دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد بر حسب هفته‌های اول تا چهارم تیرماه

هفته‌های ماه		هفته اول		هفته دوم		هفته سوم		هفته چهارم	
روزنامه		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
کیهان		۲۴۶	۲۵/۲۳	۲۲۳	۲۲/۸۷	۲۲۸	۲۳/۳۸	۲۴۷	۲۵/۳۳
آفتاب یزد		۳۰۴	۲۲/۴۵	۳۰۳	۲۲/۳۸	۳۴۵	۲۵/۴۸	۳۳۶	۲۴/۸۲

ب. وضعیت استناد به منابع خبری

۱. کمیت استنادها

ذکر منبع مورد استناد در خبر، مقاله یا هر نوشته دیگر نشان از اهمیت و اعتبار آن دارد. بنابراین ذکر منبع یا تعدد منابع استنادشده عاملی در ارزیابی صحت یا سقم خبر و میزان اعتبار آن است. به منظور بررسی این عامل در خبرهای درج‌شده در دو روزنامه مورد بررسی، تعداد خبرهای دارای منبع و فاقد منبع شمارش شدند. تعداد منابع مورد استناد در هر خبر نیز جداگانه بررسی شدند و در جدول ۶ ارائه شده‌اند.

جدول ۵ وضعیت استناد به منابع در دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد

تعداد کل خبرها	منبع ندارد		منبع دارد		منبع / روزنامه
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۹۷۵	۲۴	۲۳۴	۷۶	۷۴۱	کیهان
۱۳۵۴	۷/۲۴	۹۸	۹۲/۷۶	۱۲۵۶	آفتاب یزد

با توجه به جدول ۵ ملاحظه می‌شود که بیش از ۹۰ درصد اطلاعات سیاسی مندرج در روزنامه آفتاب یزد دارای منبع بوده و تنها حدود ۷ درصد از آنها منبعی را ذکر نکرده بودند. چنین به نظر می‌رسد که اخبار و اطلاعات این روزنامه نسبت به روزنامه کیهان که حدود یک‌چهارم خبرهای آن (۲۴ درصد) بدون ذکر منبع بوده، از اعتبار بیشتری برخوردار است.

از سوی دیگر تعداد منابع ذکرشده برای هر خبر نیز مورد محاسبه قرار گرفت. در بررسی تعداد منابع مورد استناد، ذکر این نکته خالی از فایده نیست که در اینجا با اندکی تسامح، استناد مستقیم و غیر مستقیم را یکسان فرض کرده‌ایم. لذا هنگامی که از استناد به دو منبع صحبت می‌شود، این مورد می‌تواند هم ذکر دو منبع مجزا و هم ذکر یک منبع به نقل از یک منبع دیگر را دربر گیرد. دلیل این امر این بود که در بررسی منابع ذکرشده، مشخص شد هر دو روزنامه به میزان ناچیزی یک خبر را از منابع خبری مجزا کنترل کرده، مطابقت داده و بعد آن را درج کرده‌اند. در حقیقت بیشتر این خبرها به

صورت غیر مستقیم و به نقل از منابع دیگر بدون مراجعه به منابع اصلی و اولیه منتشر شده‌اند. این حقیقت می‌تواند عاملی منفی در ارزیابی منابع مورد استناد در این دو روزنامه باشد.

جدول ۶ تعداد منابع خبری مورد استناد در هر خبر

آفتاب یزد		کیهان		روزنامه
درصد	تعداد	درصد	تعداد	تعداد منبع
۸۸/۱۰	۱۱۹۳	۹۰/۳۵	۸۸۱	یک منبع
۱۱/۸۲	۱۶۰	۹/۱۳	۸۹	دو منبع
۰/۰۷	۱	۰/۴۱	۴	سه منبع
-	-	۰/۱۰	۱	بیش از سه منبع

از جدول ۶ چنین بر می‌آید که اندکی بیش از ۹۰ درصد از اطلاعات سیاسی مندرج در روزنامه کیهان و تا اندازه‌ای کمتر از ۹۰ درصد از اطلاعات آفتاب یزد تنها دارای یک منبع هستند. اطلاعات دارای دو منبع مورد استناد در روزنامه کیهان ۹/۱۳ درصد و در آفتاب یزد ۱۱/۸۲ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. ۴۱ درصد از اخبار کیهان دارای سه منبع و ۰/۱ درصد دارای بیش از سه منبع خبری هستند. در حالی که روزنامه آفتاب یزد دارای ۰/۰۷ درصد خبر با سه منبع است و هیچ یک از خبرهای آن بیش از سه منبع را ذکر نکرده‌اند.

۲. نوع منابع خبری مورد استناد

به منظور بررسی نوع منابع استنادشده در دو روزنامه مذکور، تمامی منابع شمارش شده و بر حسب نوع منبع خبر تنظیم شدند. انواع منابع خبری به شش دسته خبرگزاریها، منابع خبری چاپی (روزنامه، نشریات، کتاب و...)، منابع خبری کابلی (شامل رادیو، تلویزیون، ماهواره)، منابع خبری اینترنتی (پایگاهها و سایت‌های خبری پیوسته)، منابع خبری سازمانی (ادارات و سازمانهای دولتی یا غیر دولتی، مانند روابط عمومی دادستانی کل کشور) و اشخاص حقیقی (نویسندگان مقالات و گزارشهای تحلیلی سیاسی) تقسیم شدند.

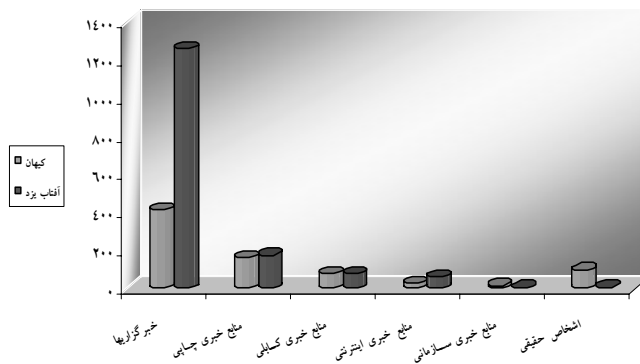
همان گونه که در جدول ۷ مشاهده می‌شود از نظر نوع منابع خبری مورد استناد، هر دو روزنامه به ترتیب بیشتر به خبرگزاریها و پس از آن به منابع خبری چاپی استناد کرده‌اند. نیز هر دو کمترین استناد را به منابع خبری سازمانی داشته‌اند. هرچند به نظر می‌آید هم‌راستا بودن روزنامه کیهان با اهداف نظام و دولت به دلیل تعلق مسئولین آن به جناح موافق دولت، میزان استناد این روزنامه به منابع سازمانی و اشخاص حقیقی، بیش از روزنامه آفتاب یزد است. تفاوت موجود دیگر بین دو روزنامه در استناد به منابع خبری کابلی، اینترنتی و اشخاص است.

جدول ۷ نوع منابع خبری مورد استناد در دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد

آفتاب یزد		کیهان		روزنامه	نوع منبع
درصد	تعداد	درصد	تعداد		
۷۸/۷۴	۱۲۶۷	۵۲/۷۵	۴۱۲	خبرگزاریها	
۱۰/۸۱	۱۷۴	۲۰/۲۳	۱۵۸	منابع خبری چاپی	
۴/۶۶	۷۵	۹/۷۳	۷۶	منابع خبری کابلی	
۳/۷۳	۶۰	۳/۰۷	۲۴	منابع خبری اینترنتی	
۰/۲۵	۴	۱/۷۹	۱۴	منابع خبری سازمانی	
۱/۸۰	۲۹	۱۲/۴۲	۹۷	اشخاص حقیقی	
۱۰۰	۱۶۰۹	۱۰۰	۷۸۱	جمع	

همان‌طور که پیش از این نیز ذکر شد، از آنجایی که تعداد مقالات، پاورقی و گزارشهای تحلیلی که توسط افراد خاص نوشته شده‌اند در کیهان بیش از آفتاب یزد است، به همین دلیل رتبه‌های بعدی نوع منابع پر استناد در کیهان عبارتند از اشخاص حقیقی، منابع خبری کابلی و منابع خبری اینترنتی؛ در حالی که رتبه‌های بعدی در آفتاب یزد عبارت از منابع کابلی، اینترنتی و اشخاص حقیقی است (نمودار ۲). آفتاب یزد تنها هشت مقاله تحلیلی (بدون ذکر نام نویسنده)، پانزده سرمقاله مرتبط و شش مقاله نقد و بررسی (با جنبه طنز) داشته است.

بنابراین مشاهده می‌شود با وجود گسترش فزاینده منابع خبری اینترنتی، همچنان استناد به آنها نسبت به خبرگزاریها، منابع چاپی و کابلی در سطح پایین‌تری قرار دارد که شاید علت آن عدم اطمینان و اعتبار به مطالب منتشر شده در اینترنت باشد. ممکن است یک سایت خبری امروز موجود باشد و فردا وجود نداشته باشد. علاوه بر آن به دلیل نبود نظارت و کنترل بر مطالب منتشر شده در اینترنت و نبود یا کمبود امکان اجرای قوانین در مورد این منابع، صحت و سقم اطلاعات آن جهت استناد و استفاده می‌تواند محل تردید باشد.

نمودار ۲ مقایسه نوع منابع خبری مورد استناد در دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد

۳. منابع خبری پر استناد

جهت تعیین پر استنادترین منابع خبری، تک تک منابع خبری و فراوانی آنها در هر دو روزنامه شمارش و در جدولهای هشت و نه تنظیم شدند.

جدول هشت منابع خبری پر استناد در روزنامه کیهان را به ترتیب فراوانی استناد نشان می‌دهد. به دلیل تعدد منابع خبری که کمتر از پنج بار مورد استناد قرار گرفته بودند، این جدول تنها منابعی را نشان می‌دهد که پنج یا بیش از پنج بار به آنها استناد شده است.

جدول ۸ منابع خبری پر استناد در روزنامه کیهان (با فراوانی پنج یا بیش از پنج مورد)

درصد	تعداد	نام منبع	درصد	تعداد	نام منبع
۱/۶۴	۱۶	خبرگزاری کار ایران (ایلنا)	۷/۶۹	۷۵	خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)
۱/۱۳	۱۱	خبرگزاری ریانووستی (روسیه)	۷/۴۹	۷۳	خبرگزاری جمهوری اسلامی
۱/۱۳	۱۱	روزنامه واشنگتن پست	۶/۹۷	۶۸	روزنامه کیهان
۰/۹۲	۹	روزنامه نیویورک تایمز	۵/۹۵	۵۸	خبرگزاری فارس
۰/۶۲	۶	پایگاه اینترنتی بازتاب	۵/۴۴	۵۳	خبرگزاری مهر
۰/۶۲	۶	شبکه خبری BBC	۴/۸۲	۴۷	خبرگزاری فرانسه
۰/۵۱	۵	روزنامه الحیات (چاپ لندن)	۴/۵۱	۴۴	واحد مرکزی خبر
۰/۵۱	۵	شبکه خبر دانشجوی	۲/۱۵	۲۱	خبرگزاری رویترز
۰/۵۱	۵	خبرگزاری شین هوا (چین)	۲/۰۵	۲۰	آسوشیتدپرس
			۱/۹۵	۱۹	باشگاه خبرنگاران جوان

همان‌طور که مشاهده می‌شود روزنامه کیهان بیشتر به منابع خبری داخلی استناد کرده است که به ترتیب عبارتند از خبرگزاریهای ایسنا، ایرنا، روزنامه کیهان، خبرگزاریهای فارس و مهر (بیش از ۳۰ درصد از کل استنادها). منبع خارجی که از نظر میزان استناد نزدیک به منابع داخلی ذکر شده در فوق قرار دارد، خبرگزاری فرانسه است. دیگر منابع خارجی پر استناد در روزنامه کیهان خبرگزاری رویترز و آسوشیتدپرس هستند.

لازم به ذکر است از آنجایی که ممکن بود یک مدرک به دو یا بیش از دو منبع استناد کرده باشد، درصدهای ذکر شده در جداول هشت تا ده نسبت به کل مدارک مورد بررسی تعیین شده‌اند (۹۷۵ برای کیهان و ۱۳۵۴ برای آفتاب یزد).

جدول ۹ منابع خبری پر استناد در روزنامه آفتاب یزد (با فراوانی ۱۰ یا بیش از ۱۰ مورد)

نام منبع	تعداد	درصد	نام منبع	تعداد	درصد
خبرگزاری دانشجویان ایران	۴۴۸	۳۳/۰۸	خبرگزاری کویت	۲۸	۲/۰۷
خبرگزاری کار ایران (ایلنا)	۲۵۹	۱۹/۱۳	روزنامه شرق الاوسط	۲۱	۱/۵۵
آسوشیتدپرس	۸۹	۶/۵۷	شبکه خبری BBC	۱۸	۱/۳۳
خبرگزاری مهر	۸۷	۶/۴۳	خبرگزاری ریانووستی (روسیه)	۱۷	۱/۲۶
خبرگزاری جمهوری اسلامی	۷۹	۵/۸۳	روزنامه الحیات (چاپ لندن)	۱۶	۱/۱۸
خبرگزاری فرانسه	۷۲	۵/۳۲	خبرگزاری ایران نیوز	۱۳	۰/۹۶
خبرگزاری فارس	۶۹	۵/۰۹	خبرگزاری شین هوا (چین)	۱۱	۰/۸۱
خبرگزاری رویترز	۴۶	۳/۴۰	روزنامه آفتاب یزد	۱۰	۰/۷۴
پایگاه اینترنتی ایلاف	۳۵	۲/۸۵	روزنامه نیویورک تایمز	۱۰	۰/۷۴
شبکه الجزیره	۳۴	۲/۵۱			

جدول نه منابع خبری پر استناد در روزنامه آفتاب یزد را به ترتیب فراوانی استناد نشان می‌دهد. به علت تعدد منابع خبری که کمتر از ده بار مورد استناد قرار گرفته بودند، این جدول فقط منابعی را نشان می‌دهد که ده یا بیش از ده بار به آنها استناد شده است. با توجه به جدول نه می‌توان دریافت که منابع پر استناد در روزنامه آفتاب یزد به ترتیب خبرگزاری‌های ایسنا، ایلنا، آسوشیتدپرس، مهر و ایرنا هستند (بیش از ۶۵ درصد از کل استنادها). منابع خارجی پر استناد در روزنامه آفتاب یزد از نظر رتبه فراوانی استناد با موارد مشابه در روزنامه کیهان متفاوت هستند. در آفتاب یزد منابع خارجی پر استناد بر حسب رتبه عبارت است از آسوشیتدپرس، خبرگزاری فرانسه و خبرگزاری رویترز.

به منظور سهولت مقایسه منابع مهم و پر استناد در دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد، جدول ده، ده رتبه نخست منابع هر روزنامه را نشان می‌دهد. همان‌طور که در این جدول مشاهده می‌شود اغلب منابع مندرج در این دو لیست مشترک هستند. تفاوت‌های موجود علاوه بر رتبه استنادها به وجود سه منبع یعنی روزنامه کیهان، واحد مرکزی خبر و باشگاه خبرنگاران جوان در لیست کیهان و فقدان آن در لیست مربوط به روزنامه آفتاب یزد مربوط است. روزنامه آفتاب یزد در کل استنادهای خود هیچ استنادی به واحد مرکزی خبر و روزنامه کیهان نداشته و تنها سه استناد به باشگاه خبرنگاران جوان داشته است. از طرف دیگر در لیست منابع پر استناد آفتاب یزد به جای سه منبع مذکور، به اسامی منابع خبرگزاری کار ایران (ایلنا)، پایگاه اینترنتی ایلاف و شبکه الجزیره برمی‌خوریم که گرچه در لیست منابع پر استناد کیهان وجود ندارد، اما این روزنامه در مجموع اطلاعات خود به آنها نیز استناد کرده است (شانزده استناد به ایلنا و سه استناد نیز به هر یک از دو منبع دیگر).

با توجه به اینکه دانشجویان نماینده اقشار مختلف جامعه در دانشگاهها بوده و فعالیت دانشجویان از تعداد، پراکندگی و تنوع بیشتری برخوردار است، به نظر می‌آید کسب رتبه نخست استناد توسط خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) را بتوان ناشی از این عوامل و نیز پویایی اندیشه و فعالیت سیاسی تشکلهای دانشجویی دانست.

جدول ۱۰ مقایسه منابع خبری پر استناد در دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد (بر حسب رتبه)

آفتاب یزد		کیهان		رتبه
درصد	نام منبع	درصد	نام منبع	
۳۳/۰۸	خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)	۷/۶۹	خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)	۱
۱۹/۱۳	خبرگزاری کار ایران (ایلنا)	۷/۴۹	خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)	۲
۶/۵۷	آسوشیتدپرس	۶/۹۷	روزنامه کیهان	۳
۶/۴۳	خبرگزاری مهر	۵/۹۵	خبرگزاری فارس	۴
۵/۸۳	خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)	۵/۴۴	خبرگزاری مهر	۵
۵/۳۲	خبرگزاری فرانسه	۴/۸۲	خبرگزاری فرانسه	۶
۵/۰۹	خبرگزاری فارس	۴/۵۱	واحد مرکزی خبر	۷
۳/۴۰	خبرگزاری رویترز	۲/۱۵	خبرگزاری رویترز	۸
۲/۸۵	پایگاه اینترنتی ایلاف	۲/۰۵	آسوشیتدپرس	۹
۲/۵۱	شبکه الجزیره	۱/۹۵	باشگاه خبرنگاران جوان	۱۰

بررسی این جدول مقایسه‌ای (جدول ۱۰) از نگاهی دیگر، مشخص می‌کند که روزنامه آفتاب یزد بیشتر به منابع دست اول و منابع خبری خارجی استناد کرده و پنج منبع از ده منبع پر استناد نخست آن، منابع خارجی هستند. در مقابل روزنامه کیهان بیشتر به منابع دست دوم، داخلی و غیر مستقیم استناد کرده است و هفت منبع از ده منبع پر استناد نخست آن، منابع داخلی هستند. منظور از استناد غیر مستقیم، نقل یک خبر توسط یک منبع خبری از منابع خبری دیگر است که توسط یکی از روزنامه‌های مورد بررسی بدون مراجعه مستقیم به منبع اصلی ذکر شده است.

ج) عوامل برجسته خبرساز

۱. اشخاص خبرساز

به منظور تعیین اشخاص خبرسازی که بیشترین اخبار و اطلاعات سیاسی دو روزنامه مورد بررسی به آنها اختصاص یافته، نام کلیه اشخاصی که محور مرکزی یک خبر بودند استخراج و به ترتیب فراوانی و

رتبه کسب‌شده در جدول‌های ۱۱ و ۱۲ مرتب شدند. از مجموع ۳۷۸ خبری که در روزنامه کیهان مستقیماً به افراد خاص اشاره کرده بودند، به ۱۶۵ نفر، تنها یک خبر اختصاص یافته بود که اسامی آنها علاوه بر اسامی افرادی با دو خبر (۳۷ نفر)، سه خبر (۱۲ نفر) و چهار خبر (۴ نفر) به دلیل کثرت موارد در جدول ۱۱ ذکر نشده‌اند. بنابراین جدول ۱۱ تنها اسامی افراد خبرسازی را دربر می‌گیرد که فراوانی خبر مربوط به آنها بیش از چهار خبر بوده است. همان‌طور که در جدول ۱۱ نیز مشخص است، خبرسازترین افراد در روزنامه کیهان به ترتیب احمدی‌نژاد (۲/۹۷ درصد)، بوش (۲/۲۶ درصد)، لاریجانی (۲/۱۵ درصد)، آصفی (۱/۴۴ درصد) و هاشمی‌رفسنجانی (۱/۱۳ درصد) هستند.

جدول ۱۱ اشخاص خبرساز در روزنامه کیهان (بر حسب فراوانی خبر مربوط)

درصد	تعداد	سمت	نام اشخاص
۲/۹۷	۲۹	رئیس‌جمهور ایران	احمدی‌نژاد
۲/۲۶	۲۲	رئیس‌جمهور آمریکا	جرج بوش
۲/۱۵	۲۱	دبیر شورای عالی امنیت ملی ایران	لاریجانی
۱/۴۴	۱۴	سخنگوی سابق وزارت امور خارجه	حمیدرضا آصفی
۱/۱۳	۱۱	رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام	هاشمی‌رفسنجانی
۱/۰۳	۱۰	رئیس شورای امنیت	خاویر سولانا
۰/۸۲	۸	وزیر امور خارجه	منوچهر متکی
۰/۸۲	۸	نخست‌وزیر عراق	نوری مالکی
۰/۸۲	۸	رئیس‌جمهور روسیه	ولادیمیر پوتین
۰/۶۲	۶	مدیر مسئول روزنامه کیهان	حسن شریعتمداری
۰/۶۲	۶	سخنگوی دولت	غلامحسین الهام
۰/۵۱	۵	رئیس‌جمهور سابق ایران	محمد خاتمی
۲۲/۳۶	۲۱۸	-	تعداد اشخاصی با کمتر از پنج خبر
۷۸/۸۵	۳۷۸		جمع خبرهایی که به افراد خاص اشاره کرده‌اند

جدول ۱۲ اشخاص خبرساز در روزنامه آفتاب یزد را بر حسب رتبه کسب‌شده نشان می‌دهد. از مجموع ۹۶۰ خبری که در روزنامه آفتاب یزد مستقیماً به افراد خاص اشاره کرده بودند، کمتر از ده خبر به ۶۶۸ نفر اختصاص یافته بود که اسامی آنها به دلیل کثرت موارد در جدول ۱۲ ذکر نشده است. همان‌طور که در جدول ۱۲ نیز مشخص است، سه رتبه نخست به احمدی‌نژاد، بوش و لاریجانی اختصاص دارد که مشابه رتبه‌های به‌دست‌آمده برای همین افراد در روزنامه کیهان است. دلیل پرداخت زیاد به احمدی‌نژاد در خبرها، نقد و بررسی مردم، مسئولین و رسانه‌ها از عملکرد یک‌ساله ریاست‌جمهوری وی و هم‌زمانی دوره بررسی روزنامه‌های مورد مطالعه در این پژوهش با سالگرد انتخابات

ریاست جمهوری (۳ تیر ۱۳۸۴) بوده است. بوش به دلیل وقایع جنگ عراق و نیز دخالت در مسئله انرژی هسته‌ای ایران مورد توجه قرار گرفته است. مسئله انرژی هسته‌ای ایران، عامل توجه زیاد رسانه‌ها به لاریجانی (رئیس شورای امنیت ملی ایران) و آصفی (سخنگوی سابق وزارت امور خارجه) بوده است. به نظر می‌رسد دلیل قرار گرفتن هاشمی‌رفسنجانی در رده پنجم کیهان، رقابت نافرجام وی در انتخابات ریاست جمهوری سال گذشته و نقد و بررسی مسائل پیرامون آن در سالگرد انتخابات است.

جدول ۱۲ اشخاص خبرساز در روزنامه آفتاب یزد (بر حسب فراوانی خبر مربوط)

نام اشخاص	سمت	تعداد	درصد
محمود احمدی‌نژاد	رئیس‌جمهور ایران	۳۴	۲/۵۱
جرج بوش	رئیس‌جمهور آمریکا	۳۲	۲/۳۶
علی لاریجانی	دبیر شورای عالی امنیت ملی ایران	۳۱	۲/۲۹
منوچهر متکی	وزیر امور خارجه	۲۷	۱/۹۹
ولادیمیر پوتین	رئیس‌جمهور روسیه	۲۴	۱/۷۷
خاویر سولانا	رئیس شورای امنیت	۱۹	۱/۴۰
نوری مالکی	نخست‌وزیر عراق	۱۹	۱/۴۰
حمیدرضا آصفی	سخنگوی سابق وزارت امور خارجه	۱۷	۱/۲۵
کاندولیزا رایس	وزیر امور خارجه آمریکا	۱۶	۱/۱۸
غلامعلی حدادعادل	رئیس مجلس شورای اسلامی	۱۴	۱/۰۳
علی‌اکبر موسوی خوئینی	دبیرکل سازمان دانش‌آموختگان ایران اسلامی	۱۳	۰/۹۶
هاشمی‌رفسنجانی	رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام	۱۳	۰/۹۶
مصطفی پورمحمدی	وزیر کشور	۱۲	۰/۸۸
کوفی عنان	رئیس سابق سازمان ملل	۱۱	۰/۸۱
بشار اسد	رئیس‌جمهور سوریه	۱۰	۰/۷۴
تعداد اشخاص با کمتر از ده خبر		۶۶۸	۴۹/۳۳
جمع خبرهایی که به افراد خاص اشاره کرده‌اند		۹۶۰	

در روزنامه آفتاب یزد رتبه‌های چهارم و پنجم به متکی و پوتین اختصاص دارد. در اینجا نیز هم متکی و هم پوتین همانند آصفی به دلیل مسائل و اخبار مرتبط با مسئله انرژی هسته‌ای ایران مورد توجه قرار گرفته‌اند. با توجه به تلاش روسیه در داشتن نقش واسطه و تعدیل‌کننده در حفظ حق فعالیت هسته‌ای صلح‌آمیز برای ایران، میزان پرداخت زیاد خبرها به پوتین منطقی به نظر می‌آید.

۲. کشورهای خبرساز

جدول ۱۳ با هدف تعیین کشورهای خبرساز و مورد توجه در اطلاعات سیاسی مندرج در دو روزنامه مورد بررسی تهیه شده است. در جدول ۱۳ ده رتبه نخست کشورها در هر دو روزنامه لیست شده‌اند. از آنجایی که برخی از خبرها به بیش از یک کشور مربوط بود، درصدها نسبت به کل خبرها (۹۷۵) برای کیهان و ۱۳۵۴ (برای آفتاب یزد) محاسبه شده‌اند، لذا جمع آنها از صد بیشتر است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، از مجموع خبرهایی که به کشورهای خاص اشاره کرده بودند، بیشترین خبرها به ایران اختصاص یافته است (۴۲/۸۷ درصد در کیهان و ۵۴/۶۵ درصد در آفتاب یزد). خبرسازترین کشورهای مشترک در هر دو روزنامه بعد از ایران به ترتیب عبارتند از آمریکا (۱۹/۵۹ درصد در کیهان و ۲۰/۵۳ درصد در آفتاب یزد) و اسرائیل (۱۸/۲۴ درصد در کیهان و ۱۰/۴۱ درصد در آفتاب یزد). فلسطین، عراق، روسیه و لبنان دیگر کشورهای مشترک لیست هستند که در رتبه کسب‌شده آنان بین دو روزنامه تفاوتی وجود دارد؛ به عنوان مثال در روزنامه آفتاب یزد برخلاف کیهان به عراق بیش از فلسطین و به لبنان بیش از روسیه توجه شده است. کره شمالی و فرانسه دو کشور خبرساز ده رتبه اول در آفتاب یزد هستند، درحالی‌که در کیهان کمتر به این دو کشور پرداخته شده و به جای آنها کشورهای سوریه و چین خبرهای بیشتری را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۱۳ کشورهای خبرساز در دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد (بر حسب رتبه کسب‌شده)

رتبه	کیهان			آفتاب یزد		
	نام کشور	تعداد	درصد	نام کشور	تعداد	درصد
۱	ایران	۴۱۸	۴۲/۸۷	ایران	۷۴۰	۵۴/۶۵
۲	آمریکا	۱۹۱	۱۹/۵۹	آمریکا	۲۷۸	۲۰/۵۳
۳	اسرائیل	۱۷۸	۱۸/۲۴	اسرائیل	۱۴۱	۱۰/۴۱
۴	فلسطین	۱۱۳	۱۱/۵۹	عراق	۱۲۱	۸/۹۳
۵	عراق	۱۰۲	۱۰/۴۶	فلسطین	۹۳	۶/۸۷
۶	روسیه	۹۹	۱۰/۱۵	لبنان	۹۳	۶/۸۷
۷	لبنان	۶۰	۶/۱۵	روسیه	۷۲	۵/۳۲
۸	انگلیس	۲۶	۲/۶۶	کره شمالی	۴۶	۳/۴۰
۹	سوریه	۲۰	۲/۰۵	فرانسه	۴۵	۳/۳۲
۱۰	چین	۱۵	۱/۵۴	انگلیس	۴۳	۳/۱۸

با توجه به همزمانی بررسی روزنامه‌ها در این پژوهش، با چهار رویداد عمده مورد بحث در رسانه‌ها (مسئله انرژی هسته‌ای ایران و نقش آمریکا و روسیه در آن، جنگ آمریکا و عراق، جنگ اسرائیل و فلسطین و نهایتاً حمله اسرائیل به جنوب لبنان در خرداد و تیرماه ۱۳۸۵) میزان توجه زیاد در خبرهای منتشره به این کشورها کاملاً توجیه‌پذیر است.

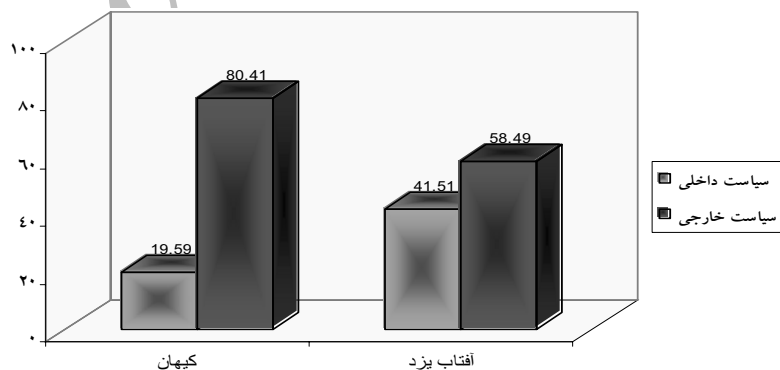
۳. موضوعات خبرساز

جهت بررسی محتوای موضوعی اطلاعات سیاسی تحت پوشش دو روزنامه مورد بررسی، موضوع مورد بحث هر خبر تعیین شده و در مقوله‌های موضوعی مناسب قرار گرفت. جدول ۱۴ و نمودار ۳ مقایسه میزان پرداخت روزنامه‌های کیهان و آفتاب یزد به خبرهای مربوط به سیاست داخلی و سیاست خارجی را نشان می‌دهد.

جدول ۱۴ مقایسه فراوانی خبرهای داخلی و خارجی در دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد

روزنامه	سیاست داخلی		سیاست خارجی		جمع
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
کیهان	۱۹۱	۱۹/۵۹	۷۸۴	۸۰/۴۱	۹۷۵
آفتاب یزد	۵۶۲	۴۱/۵۱	۷۹۲	۵۸/۴۹	۱۳۵۴
جمع	۷۵۳	-	۱۵۷۶	-	۲۳۲۹

همان‌طور که در جدول ۱۴ مشاهده می‌شود روزنامه کیهان ۱/۳۳ برابر بیش از آفتاب یزد به خبرهای سیاست خارجی پرداخته است (۸۰/۴۱ درصد در برابر ۵۸/۴۹ درصد). در مقابل آفتاب یزد بیشتر به مسائل داخلی کشور و خبرهای مربوط به آن توجه داشته است.

نمودار ۳ مقایسه فراوانی خبرهای داخلی و خارجی در دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد

جهت تعیین مؤلفه‌های اصلی مورد بحث در روزنامه‌های کیهان و آفتاب یزد، مباحث مطرح‌شده در دو روزنامه فوق به ۳۴ مقوله موضوعی دسته‌بندی شدند و هر خبر در مقوله مناسب خود قرار گرفت. جدول ۱۵ موضوعات محوری و کلیدی این دو روزنامه را بر حسب الفبای موضوع نشان می‌دهد.

همان‌طور که در جدول ۱۵ نیز مشخص است، مؤلفه‌های اصلی مورد بحث در روزنامه کیهان و آفتاب یزد با یکدیگر متفاوت‌اند. در روزنامه کیهان به ترتیب بیشتر به موضوعات جنگ اسرائیل و فلسطین و واکنش کشورهای دیگر به آن (۱۲/۸۲ درصد)، انرژی هسته‌ای ایران و مسائل پیرامون آن (۱۱/۱۷ درصد)، جنگ آمریکا و عراق و مسائل پیرامون آن (۹/۷۴ درصد)، انتخابات شورای نگهبان و شوراها (۶/۳۶ درصد) و جنگ اسرائیل و لبنان (۶/۰۵ درصد) پرداخته شده است. در حالی که در روزنامه آفتاب یزد به ترتیب بیشتر به موضوعات زیر پرداخته شده است: انرژی هسته‌ای و مسائل پیرامون آن (۲۰/۷۵ درصد)، نقض آزادی بیان و مطبوعات (۱۱/۳۰ درصد)، عملکرد داخلی دولت ایران (۱۱/۱۵ درصد)، مشکلات و مسائل داخلی ایران (۱۰/۹۳ درصد) و جنگ اسرائیل و فلسطین و واکنش کشورهای دیگر به آن (۹/۱۵ درصد).

همان گونه که پیش‌تر نیز گفته شد، چهار رویداد عمده مورد بحث در روزنامه‌ها و سایر رسانه‌ها جنگ‌های فلسطین، لبنان و عراق و نیز مسئله انرژی هسته‌ای ایران بوده است. دلیل توجه بیشتر کیهان به انتخابات شورای نگهبان و شوراها، مباحثه دولت و مجلس و سایر سیاست‌گزاران در تصمیم‌گیریها جهت برگزاری هم‌زمان انتخابات شورای نگهبان و شوراها در آذر ۱۳۸۵ بوده است. عامل مؤثر دیگر در توجه به انتخابات شوراها، اظهار نظرهای احزاب و جناح‌های سیاسی کشور در تلاش برای رقابت در این انتخابات بوده است. لازم است ذکر شود روزنامه کیهان هم‌زمان دو پاورقی منتشر می‌کرد که یکی از آنها به خاطرات یک تروریست اقتصادی امریکایی در کشورهای جهان سوم و دیگری به نقش سینما در انداختن واقعه هولوکاست در جهان اشاره داشت.

در مقابل روزنامه آفتاب یزد به ترتیب بیشتر به موضوعات انرژی هسته‌ای ایران و مسائل پیرامون آن، نقض آزادی بیان و مطبوعات در ایران، عملکرد داخلی دولت ایران، مسائل و مشکلات داخلی ایران و جنگ اسرائیل و فلسطین و واکنش کشورهای دیگر به آن توجه داشته است. این یافته با یافته‌های جدول ۱۴ و نمودار ۴ مبنی بر توجه بیشتر روزنامه آفتاب یزد به سیاست داخلی و مسائل کشور مطابقت دارد.

جدول ۱۵ موضوعات محوری و کلیدی در دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد (بر حسب الفبای موضوع)

آفتاب یزد		کیهان		موضوع
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱/۵۵	۲۱	۴	۳۹	انتخابات ریاست‌جمهوری ایران و تحلیل‌های پیرامون آن
۲/۱۴	۲۹	۲/۰۵	۲۰	انتخابات سایر کشورها
۵/۵۳	۷۵	۶/۳۶	۶۲	انتخابات شورای نگهبان و شوراها

۲۰/۷۵	۲۸۱	۱۱/۱۷	۱۰۹	انرژی هسته‌ای ایران و مسائل پیرامون آن
-	-	۰/۵۱	۵	بهائیت
۵/۰۲	۶۸	۰/۶۲	۶	تروریسم و گروه‌های تروریستی
۶/۹۴	۹۴	۳/۱۸	۳۱	تسلیحات نظامی، موشکی و همکاری‌های هسته‌ای بین کشورها
۰/۲۹	۴	۱/۵۴	۱۵	تظاهرات بر علیه بوش و آمریکا
۰/۲۹	۴	۰/۶۲	۶	تهدید حمله به سوریه توسط اسرائیل
۰/۶۶	۹	۰/۵۱	۵	جنايات جنگی
۰/۲۲	۳	۰/۵۱	۵	جنگ ایران و عراق
۹/۱۵	۱۲۴	۱۲/۸۲	۱۲۵	جنگ اسرائیل و فلسطین و واکنش کشورهای دیگر به آن
۵/۹۸	۸۱	۶/۰۵	۵۹	جنگ اسرائیل و لبنان
۱/۰۳	۱۴	۱/۲۳	۱۲	جنگ افغانستان
۷/۰۲	۹۵	۹/۷۴	۹۵	جنگ آمریکا و عراق و مسائل پیرامون آن
۱/۴۰	۱۹	۱/۰۳	۱۰	حماس و تشکیلات خودگردان فلسطین
۰/۲۲	۳	۰/۹۲	۹	درگیری‌های دارفور (سودان)
-	-	۰/۴۱	۴	رهنمودهای سیاسی رهبر کشور
۲/۲۲	۳۰	۵/۶۴	۵۵	روابط آمریکا با سایر کشورها
۳/۳۲	۴۵	۲/۲۶	۲۲	روابط آمریکا و ایران
۶/۶۵	۹۰	۳/۸۹	۳۸	روابط خارجی ایران با کشورهای دیگر (غیر از آمریکا)
۲/۵۸	۳۵	۱/۶۴	۱۶	روابط خارجی سایر کشورها با هم
۳/۱۰	۴۲	۲/۲۶	۲۲	سازمانهای بین‌المللی
۱۱/۱۵	۱۵۱	۴	۳۹	عملکرد داخلی دولت ایران
۱/۱۸	۱۶	۲/۹۷	۲۹	قدرتهای بزرگ جهان
۰/۸۹	۱۲	۱/۶۴	۱۶	گسترش اسلام، موانع و مسائل آن
۴/۰۶	۵۵	۵/۷۴	۵۶	مسائل داخلی کشورهای خارجی
۰/۴۴	۶	۱/۱۲	۱۱	مسائل و مشکلات داخلی امریکا
۱۰/۹۳	۱۴۸	۲/۶۶	۲۶	مسائل و مشکلات داخلی ایران
۲/۵۸	۳۵	-	-	منع فعالیت تشکلهای دانشجویی در ایران
۱۱/۳۰	۱۵۳	۱/۵۴	۱۵	نقض آزادی بیان و مطبوعات در ایران
۰/۵۹	۸	-	-	نقض آزادی بیان و مطبوعات در سایر کشورها
۰/۲۹	۴	۰/۶۲	۶	نقض حریم هوایی کشورهای دیگر
۰/۲۲	۳	۱/۲۳	۱۲	هولوکاست

موضوع نقض آزادی بیان و مطبوعات در ایران اشاره به توقیف شماری از روزنامه‌ها، هفته‌نامه‌ها و سایر نشریات چاپی و محاکمه مدیران مسئول یا سردبیران آنان به اتهامات مختلف و نیز مقابله و دستگیری تعدادی از اعضاء بعضی از احزاب به دلیل تجمع بدون مجوز بوده است. در اخبار و اطلاعات سیاسی مربوط به عملکرد دولت، بیشتر به ارزیابی مثبت و منفی مسئولین کشوری، نمایندگان، سیاست‌گذاران، روزنامه‌نگاران و مردم از دولت یک‌ساله محمود احمدی‌نژاد پرداخته شده است که البته نگرشهای ارائه‌شده در این مورد بیشتر منفی بوده است. مسائل و مشکلات داخلی هم به مباحثی چون فسادهای مالی و اقتصادی، درگیریهای جناحی، درگیریهای درون مجلس، عدم شایسته‌سالاری، عملکرد جناحی برخی از ادارات و مسئولین و ... اشاره دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در مقایسه تعداد اقلام اطلاعات سیاسی در دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد مشخص شد که گرچه آفتاب یزد در صفحات کوچک‌تر و کمتر منتشر می‌شود، اما تعداد خبرهای سیاسی آن بیشتر از کیهان است. در مقابل کیهان مقالات و گزارشهای تحلیلی بیشتری را نسبت به آفتاب یزد منتشر می‌کند.

بررسی رابطه بین تعداد خبرها و روزهای هفته نشان داد که این رابطه بین دو روزنامه از منحنیهای متفاوتی تبعیت می‌کند، به طوری که تراکم اطلاعات سیاسی روزنامه کیهان در روزهای میانی هفته و تراکم اطلاعات سیاسی آفتاب یزد در روزهای ابتدایی و انتهایی هفته است. با وجود این، در مجموع توزیع خبرها در طول چهار هفته مورد بررسی (یک ماه) یکنواخت بود.

از نظر وضعیت کلی استناد، ۹۲/۷۶ درصد از اطلاعات و اخبار آفتاب یزد دارای منبع بود، درحالی‌که این رقم در کیهان ۷۶ درصد است. از نظر تعداد منبع ذکرشده برای هر خبر، هر دو روزنامه معمولاً یک منبع ذکر کرده بودند، پس از آن به دو منبع استناد کرده بودند که آفتاب یزد سهم بیشتری در این مورد داشت. درحالی‌که کیهان سهم بیشتری را در استناد به سه منبع خبری به خود اختصاص داده بود.

نوع منابع خبری پر استناد به ترتیب در روزنامه کیهان عبارتند از خبرگزاریها، منابع خبری چاپی، اشخاص حقیقی، منابع خبری کابلی، منابع خبری اینترنتی و منابع خبری سازمانی. نوع منابع پر استناد در آفتاب یزد به ترتیب خبرگزاریها، منابع خبری چاپی، کابلی، اینترنتی، اشخاص حقیقی و منابع خبری سازمانی است. هر دو روزنامه کمتر از همه به منابع خبری سازمانی استناد کرده‌اند.

روزنامه آفتاب یزد بیشتر به منابع خارجی و کیهان به منابع داخلی استناد کرده‌اند (متأثر شدن جهت خبرهای آفتاب یزد از سلطه خبرگزاریهای بزرگ جهان). پر استنادترین منبع در هر دو روزنامه، خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) بود. پس از آن در کیهان بیشتر به خبرگزاری جمهوری اسلامی

ایران (ایرنا)، روزنامه کیهان، خبرگزاریهای فارس و مهر استناد شده است. روزنامه آفتاب یزد نیز پس از ایسنا بیشتر به خبرگزاری کار ایران (ایلنا)، آسوشیتدپرس، خبرگزاریهای مهر و ایرنا استناد کرده است. خبرگزاریهای پر استناد داخلی که در هر دو روزنامه مورد استناد قرار گرفته‌اند شامل خبرگزاریهای ایسنا، ایلنا، ایرنا، مهر و فارس هستند. خبرگزاریهای خارجی پر استناد در هر دو روزنامه، خبرگزاریهای فرانسه، آسوشیتدپرس و رویترز هستند.

اشخاص خبرسازی که بیشترین اطلاعات و اخبار سیاسی روزنامه کیهان به آنها اختصاص یافته بود به ترتیب احمدی‌نژاد، بوش، لاریجانی، آصفی و هاشمی‌رفسنجانی بودند و در آفتاب یزد به ترتیب احمدی‌نژاد، بوش، لاریجانی، متکی و پوتین هستند. توجه به این اشخاص می‌تواند متأثر از عمده‌ترین رویداد منطقه، یعنی فعالیت هسته‌ای ایران و تلاش آژانس بین‌المللی انرژی اتمی برای تعلیق آن در ایران و نقش افراد مذکور در آن باشد. ضمن اینکه زمان مورد بررسی روزنامه‌ها در این تحقیق مصادف با سالگرد انتخابات ریاست‌جمهوری بود و به همین دلیل خبرهای زیادی به نقد و بررسی و ارزیابی عملکرد دولت یک‌ساله احمدی‌نژاد پرداخته‌اند.

اطلاعات سیاسی هر دو روزنامه بیشتر مربوط به کشورهای ایران، آمریکا، اسرائیل، فلسطین و عراق بوده است. علت توجه به این کشورها علاوه بر فعالیت هسته‌ای ایران و مسائل و خبرهای داخلی کشورمان، به سه جنگ عمده منطقه یعنی جنگهای آمریکا و عراق، اسرائیل و فلسطین و اسرائیل و لبنان مربوط است که باعث انتشار خبرهای بیشتری در این زمینه شده است.

از نظر مؤلفه‌های اصلی موضوعی مورد بحث در دو روزنامه، آفتاب یزد بیشتر به خبرهای داخلی و کیهان بیشتر به خبرهای خارجی پرداخته است. در روزنامه کیهان به ترتیب بیشتر به موضوعات جنگ اسرائیل و فلسطین و واکنش کشورهای دیگر به آن، انرژی هسته‌ای ایران و مسائل پیرامون آن، جنگ آمریکا و عراق و مسائل پیرامون آن، انتخابات شورای نگهبان و شوراها و جنگ اسرائیل و لبنان پرداخته شده است. در حالی که آفتاب یزد بیشتر به موضوعات انرژی هسته‌ای ایران و مسائل پیرامون آن، نقض آزادی بیان و مطبوعات در ایران، عملکرد داخلی دولت ایران، مسائل و مشکلات داخلی ایران و جنگ اسرائیل و فلسطین و واکنش کشورهای دیگر به آن توجه داشته است.

در مجموع می‌توان گفت که دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد از نظر نوع پوشش خبری، دامنه، منابع مورد استناد و کمیّت اطلاعات سیاسی با یکدیگر متفاوت هستند. آفتاب یزد بیشتر به طرح مسائل و مشکلات داخلی کشور و نقد عملکرد دولت توجه دارد، در حالی که کیهان بیشتر به طرح سیاست خارجی ایران و دیگر کشورها پرداخته و هیچ‌گونه نقد و ارزیابی با بار منفی از دولت ارائه نکرده و بعضاً مواردی را (مانند توقیف روزنامه‌های متعدد) مسکوت گذاشته است (استفاده از عامل حذف برخی از خبرها). از نظر

توجه به «ارزشهای خبری»، هر دو روزنامه به عواملی چون عامل منبع استناد، شهرت، دربرگیری، بزرگی و فراوانی و تازگی رویداد در تهیّه خبرها توجه داشته‌اند، هرچند آفتاب یزد به عامل مجاورت جغرافیایی و معنایی (اولویت دادن به خبرهای مربوط به کشور یا شهر مخاطب رسانه) بیش از کیهان توجه داشته است. دلیل وجود تفاوت‌های مشاهده‌شده بین دو روزنامه کیهان و آفتاب یزد می‌تواند ناشی از وابستگی جناحی متضاد این دو روزنامه و به تبع آن نگرش‌های سیاسی مختلف آنها باشد. این تفاوت در نگرش و گرایش‌های سیاسی باعث شده است که قسمتی از خبرهای واقعی یا حذف شده (کیهان) و یا تحت تأثیر خبرگزاری‌های خارجی و با دیدگاه خاص آنان به مخاطبان منتقل شود (آفتاب یزد).

Archive of SID

منابع

- اسمیت، آنتونی (۱۳۶۴)، ژئوپولیتیک اطلاعات یا شیوه‌های سلطه‌جویی فرهنگی استعمار در جهان از طریق رسانه‌های همگانی، ترجمه فریدون شیروانی، تهران: سروش.
- خمامی‌زاده، جعفر (۱۳۷۲)، روزنامه‌های ایران از آغاز تا سال ۱۲۸۹ هجری شمسی، با اضافات و شرح کامل به همراه تصاویر روزنامه‌ها، تهران: اطلاعات.
- رحمانی، بتول (۱۳۸۰)، "مقایسه تعداد مقالات و گزارش‌های مرتبط با کتاب، کتابخانه‌ها و فرهنگ کتاب‌خوانی و نقد کتاب و شمارگان کتب منتشره در سالهای ۱۳۷۲-۱۳۷۵ با موارد مشابه در سالهای ۱۳۷۶-۱۳۷۷"، استاد راهنما: دکتر زاهد بیگدلی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، اهواز: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
- روزنامه آفتاب یزد، تیرماه ۱۳۸۵.
- روزنامه کیهان، تیرماه ۱۳۸۵.
- صدا و سیما، آموزش معاونت سیاسی (بی تا)، اصول خبرنگاری و گزارشگری، تهران.
- صدرهاشمی، محمد (۱۳۶۳)، تاریخ جرائد و مجلات ایران، اصفهان: کمال.
- گرانمایه‌پور، علی (۱۳۸۵)، «دیدگاه کلان‌نگر به امپریالیسم خبری و موضوع امپریالیسم رسانه‌ای»، حرفه: جزوه تخصصی خبر، (آبان)، ص. ۵.
- مولانا، حمید (۱۳۸۵)، "جنگ رسانه‌ای"، کیهان، پنج‌شنبه (۱۵ تیر)، ص. ۱۶.
- _____ (۱۳۸۴)، اطلاعات جهانی و ارتباطات جهانی: مرزهای نو در روابط بین‌الملل، ترجمه اسدالله آزاد، محمد حسن‌زاده، مریم اخوتی، تهران: کتابدار.
- هرمن، ادوارد اس، چامسکی، نوام (۱۳۷۷)، فیلترهای خبری، ترجمه تژا میرفخرایی، تهران: مؤسسه ایران.

"An Annual Report on American Journalism: Local TV Content Analysis" (2005).

Available at:

http://www.stateofthedia.org/2005/narrative_localtv_contentanalysis.asp?cat=2&media.

Edmonds, Rick, The Project for Excellence in Journalism of The Poynter Institute.

"2005 Annual Report: Newspaper Content Analysis", available at:

<http://journalism.org/node/902>.

McQuail, Denis, "The Influence and Effects of Mass Media", available at:

<http://www.sou.edu/polisci/hughes/Media/McQuail.html>.

Whiteley, P.F.; H. Clarke; D. Sanders and M. Stewart, "Content Analysis of Newspaper Coverage, British General Election, 2001", available at:

<http://www.data-archive.ac.uk/findingData.snDescription.asp?sn=4623>.